

שאלות חזרה – מסכת מכות (פרק שני)

שאלות ארוכות

- 1. "ואלו הן הלוקין: הבא על אחותו ..."** (דף יג ע"א)
א. הסבר את דברי רש"י בתחילת הפרק: "אלו לאו דוקא".
ב. המשנה שלנו סוברת ש"חייבי כריתות (ורק חייבי כריתות) ישנן בכלל מלקות ארבעים". מה הם 2 הדעות שחולקות על המשנה?
ג. "מיתה ומלקות מיתה אריכתא היא" – ולכן מה טוען ר' ישמעאל כנגד ר' עקיבא?
- 2. "האוכל בכורים עד שלא קרא עליהם ... לוקה"** (דף יז ע"א)
א. באר את הדעה החולקת על המשנה.
ב. ר' שמעון למד את הדין המובא במשנה באמצעות קל וחומר. הגמרא (בדף יז ע"ב למטה) הקשתה על כך: "אין מזהירין מן הדין!". מה הם התירוצים המובאים בגמרא לכך? (תירוץ אחד שנדחה ותירוץ אחד שהתקבל)
ג. "דילידא אימיה - כר' שמעון תיליד, ואי לא - לא תיליד" (דף יז ע"ב למעלה) – מהו שְבָחוֹ של הלימוד של ר' שמעון והרי לדעת רבא יש פירכא לדבריו?
- 3. "האוכל ... מעשר שני חוץ לחומה ... לוקה"** (דף יז ע"א, דף יט ע"ב)
א. מה התירוץ לקושיית הגמרא "תנינא חדא זימנא מעשר שני והקדש שלא נפדו" על הציטוט הנ"ל? (דף יט ע"ב)
ב. "כי לא תוכל שאתו" – מה נלמד מפסוק זה? (ציין לימוד אחד מ-2 הלימודים שבגמרא)
ג. ר' יוחנן אמר ש"מעשר שני חייבין עליו משראה פני החומה" – כיצד זה מתיישב עם הציטוט שבתחילת השאלה? (ריב"ן)
- 4. "הקורח קרחה בראשו"** (דף כ ע"א-ע"ב)
א. "לא יקרחו קרחה בראשם" – מה נלמד מהמילים המודגשות בקו? (מכל מילה לימוד אחד)
ב. " ... הני ד' וה' קריחות היכי דמי? אילימא בזה אחר זה ובחמש התראות – פשיטא!" – כיצד לבסוף מעמידה הגמרא את המקרה שבו הברייתא התכוונה שמתחייב ד' וה' קריחות?
ג. "וסימנך בהרת כגריס ומחיה בכעדשה" – עבור מה ניתן הסימן הזה? (דף כ ע"ב)
- 5. "יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין..."** (דף כא ע"ב)
א. מה תירצה הגמרא על הקושיה: "ולילקי נמי משום זורע ביום טוב"? (ציין את התירוץ שנדחה ואת התירוץ שהתקבל)
ב. מה תירצה הגמרא על הקושיה: " וליחשוב נמי כגון דאמר ... שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביום טוב"? (ציין את התירוץ שנדחה ואת התירוץ שהתקבל) (דף כב ע"א)
ג. "המנהיג בשור פסולי המוקדשין - לוקה" – (1) מדוע? (2) מה הקשה על כך ריב"ן?
- 6. "כיצד מלקין אותו"** (דף כב ע"ב - דף כג ע"א)
א. מה לומד רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה מהסמיכות של "לא תחסום שור בדישו" ל"ארבעים יכנו"? ומהסמיכות של "לא תחסום שור בדישו" ל"כי ישבו אחים יחדו"?
ב. "ורבנן אין מזרזין אלא למזרז" – כנגד מה נאמרה טענה זו של חכמים?
ג. מה דינו של "כפתוהו ורץ מבית דין" ומדוע זה שונה מ"נפסקה הרצועה ... בראשונה"?
- 7. "כל חייבי כריתות שלקו – נפטרן יזי כריתתו... דברי רבי חנניה בן גמליאל"** (דף כג ע"א-ע"ב)
א. מהיכן נלמד דין זה?
ב. מדוע לא ניתן להוכיח מהמשנה "אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהכרת" שחלוקין עליו חבריו על רבי חנניה בן גמליאל? (ציין תשובה אחת מבין שתיים)
ג. "מאן סליק לעילא ואתא ואמר?" – על מה הוקשתה קושיה זו, ומה אכן מסקנת הגמרא?

שאלות קצרות

1. מה לומדים מכך ש"פסח ומילה ענש אף על פי שלא הזהיר"? (יג ע"ב)
2. מה הפירוש של המילה "והפלה" בפסוק "והפלה ה' את מכותך"? הוכח. (דף יג ע"ב)
3. מה לומדים מכך שכתוב "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב" ולא כתוב "ולנדה לא תקרב"? (דף יד ע"א)
4. מה יסוד המחלוקת של ר' יוחנן וריש לקיש אם "ביטלו ולא ביטלו" או "קיימו ולא קיימו"? (דף טו ע"ב)
5. פירות דמאי – האם חייבים להפריש מהם מעשר עני? (דף טז ע"ב, דף יז ע"א)
6. "ר' אליעזר אומר: אין צריך לקרות את השם על מעשר עני של דמאי. וחכמים אומרים: קורא את השם ואינו צריך להפריש" – מה ניתן ללמוד מכך שהם נחלקו דווקא בספק טבל ולא בודאי טבל? (דף יז ע"א)
7. "כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב? רבי שמעון אומר: כל שהוא" – מה דעת ר' שמעון בקמח? (דף יז ע"א)
8. "דילידא אימיה כר' שמעון תיליד ואי לא תיליד" – מהו שְׁבָחוֹ של הלימוד של ר' שמעון והרי לדעת רבא יש פירכא לדבריו? (דף יז ע"ב)
9. באיזה הקשר הוזכר הדין "כל הראוי לבילה - אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה - בילה מעכבת בו"? (דף יח ע"ב)
10. "ודבר זה אפילו בחול אסור משום שנאמר לא ילבש גבר שמלת אשה" – במה המדובר? (דף כ ע"ב)
11. "מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי?" – ציין 2 תירוצים (מתוך 3) שתירצה הגמרא על קושיה זו. (דף כ ע"ב)
12. "היה לבוש בכלאים כל היום ... אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש - חייב על כל אחת ואחת" – ציין אופן אחד נוסף שבו אף שאינו פושט ולובש ממש יהיה חייב על כל אחת ואחת? (דף כא ע"ב)
13. "כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה" – מדוע? (דף כב ע"ב)
14. מתי "אין אומדין אומד אחד לשני לאוין"? (דף כב ע"ב)
15. כמה מלקויות מלקין אותו מלפניו וכמה מלאחריו ומה המקור לכך? (דף כג ע"א)
16. כיצד הרגיעו את הבכי של רבן גמליאל שבכה כשהגיע לפסוק "עושה אלה לא ימוט לעולם"? (דף כד ע"א)
17. מהיכן נלמד שדברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת וכמה שטוב לעשותן בצנעא? (דף כד ע"א)
18. "ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו" – מה הקושי בפסוק זה ומה מתרץ רבי עקיבא? (דף כד ע"ב)
19. הבא הוכחה לכך שחכמים גם בהיותם בשוק לא היו פוסקים מדברי תורה. (דף יד ע"א)
20. בגמרא בקידושין (לג ע"ב) נאמר: "איבעיא להו: מהו לעמוד מפני ספר תורה? ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי: קל וחומר - מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכן..." – מה קשה מקטע זה על קטע המובא במסכת מכות? (דף כב ע"ב)

תשובות לשאלות הארוכות

תשובה לשאלה מס' 1:

- א. הפירוט של חייבי מלקות המופיע במשנה איננו מלא. במשנה הובאו רק דוגמאות שבאו ללמד אותנו כמה וכמה דינים.
- ב. ר' ישמעאל: חייבי כריתות וחייבי מיתות בית דין ישנן בכלל מלקות ארבעים. ר' יצחק: אף חייבי כריתות שהתרו בהן למלקות אינן בכלל מלקות.
- ג. ר' עקיבא סובר ש"כדי רשעתו – משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות", וכנגד זה בא ר' ישמעאל וטוען ש"הני מילי מיתה וממון או מלקות וממון אבל מיתה ומלקות מיתה אריכתא היא".

תשובה לשאלה מס' 2:

- א. "אבל חכמים אומרים: בכורים הנחה מעכבת בהן קריאה אין מעכבת בהן", ולכן אינו לוקה.
- ב. (1) ר' שמעון התכוון רק לאיסורא בעלמא (ולא מלקות) [אך תירוץ זה נדחה כי כתוב במפורש במשנה שלוקה]. (2) הגמרא מוכיחה שהפסוק שממנו נלמד הקל וחומר הוא פסוק מיותר, ולכן יש למעשה לאו ספציפי. [ולכן זה לא נלמד רק בקל וחומר]. ("קרא יתירא הוא, מכדי כתיב: והבאתם שמה וגו' ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם וגו', לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם, מיהדר מפרש בהו רחמנא למה לי? אלא ליחודי להו לאוי לכל חד וחד")
- ג. "דלמאי דסבירא ליה לדידיה מסרס ליה לקרא ודריש".

תשובה לשאלה מס' 3:

- א. "סיפא (=הציטוט הראשון) במעשר שני טהור וגברא טהור וקא אכיל ליה חוץ לחומה, רישא (=הציטוט שבסעיף א) במעשר שני טמא וגברא טמא וקא אכיל ליה בירושלים". [תוס': רישא במעשר שני טמא וגברא טמא – או או קאמר דבחדא מינייהו לקי].
- ב. (1) מקור לכך שמעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים. (2) מקור לכך שמעשר שני טהור שפודין אותו אפילו בפסיעה אחת חוץ לחומה.
- ג. חוץ לחומה דמתניתין היינו דעייליה ואפקיה.

תשובה לשאלה מס' 4:

- א. "קרחה" – לחייב על כל קרחה וקרחה. "בראשם" – שלא חייב רק על בין העיניים (כמו שמופיע בפסוק "ולא תשימו קרחה בין עיניכם") אלא אף על כל הראש.
- ב. כשסך 5 אצבעותיו נשא (סם שמשיר את השיער) והניח על גופו בבת אחת ב-5 מקומות (ובחדא התראה).
- ג. כדי לזכור שהדעה השלישית סוברת ששיעור קרחה הוא כעדשה. ["וכמה שיעור קרחה? ... חד אומר: כגריס, וחד אומר: כדי שיראה מראשו, וחד אומר: כשתי שערות. ואיכא דמפיק שתי שערות ומעייל כעדשה, וסימנך: בהרת כגריס, ומחיה כעדשה". ריב"ן: "וסימנך - דלא תימא מפיק כגריס ומעייל כעדשה משנה זו בהרת כגריס ומחיה כעדשה דהכא נמי בשעורי קרחה איכא כגריס וכעדשה ומהשתא ידעינן דלא אפיקנא אלא שתי שערות דיראה מראשו לא הוו צריכים לאפוקי דשוה הוא לדברי כולם דאין זה שיעור קצוב"].

תשובה לשאלה מס' 5:

- א. (1) תנא ושייר – נדחה. (2) אין חילוק מלאכות ביו"ט – התקבל.
- ב. (1) מידי דאיתיה בשאלה לא קתני – נדחה. (2) האי תנא איסור כולל לית ליה. (3) את התשובה הבאה יש לקבל באופן חלקי: התם לא קא חלה שבועה, מושבע ועומד מהר סיני הוא]
- ג. (1) חייב משום כלאים דחרישה, שהרי גוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים (דתורת חולין עליו [שמותר באכילה מחוץ לפתח אהל מועד] ותורת קדשים עליו [שאסור בגיזה ועבודה]). (2) "ולא שמעתי ראייה מנלך דחולין וקדשים כלאים זה בזה ודבר תימה הוא".

תשובה לשאלה מס' 6:

- א. (1) שהרצועה שבה מלקין היא של עגל. (2) שיבמה שנפלה לפני מוכה שחין אין חוסמין אותה מלמאן.
- ב. כנגד הוכחת רבא לשיטתו של ר' יהודה: ר' יהודה אמר שהחזנין שמלקים הם אפילו חסירי מדע, ורבא הוכיח זאת מכך שהתורה הזהירה "לא יוסיף" "פן יוסיף" (שהרי אין צורך להזהיר יתירי מדע).
- ג. (1) פטור. (2) "התם רץ הכא לא רץ" – אם נפסקה הרצועה בראשונה (=קודם שהכה) לא פוטרין אותו כי עדיין לא "קלה" (=נתבזה).

תשובה לשאלה מס' 7:

- א. שנאמר 'ונקלה אחיך לעיניך' – כשלקה הרי הוא כאחיך.

- ב. (1) ניתן להעמיד משנה זו כר' יצחק שסובר שאין מלקות בחייבי כריתות. (2) זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בידי שמים.
- ג. (1) קושיה זו הוקשתה על פסיקת רב ש"הלכה כר' חנניה בן גמליאל" – איך הוא יכול לפסוק כזה דבר? (2) מסקנת הגמרא היא שהפסיקה מבוססת על דרישת הפסוקים ("קראי קא דרשינן").

תשובות לשאלות הקצרות

1. חייבי כריתות לא צריכי התראה.
2. מלקות. ההוכחה היא מהפסוק "והפילו השופט והכהו לפניו".
3. לחלק. לחייב על כל אשה ואשה. שלא תאמר שאם עשן כולן (בא על כל העריות) בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת.
4. ר' יוחנן סבר התראת ספק שמה התראה וריש לקיש סבר התראת ספק לא שמה התראה.
5. לא. [לדעת חכמים צריך לקרוא לו שם, ולדעת ר' אליעזר גם זה לא צריך]
6. "דכולי עלמא ודאי טובלו" [– טבל של מעשר עני לדעת כולם נחשב לטבל (ולוקים עליו)]
7. מחלוקת אמוראים האם בקמח גם סובר כלשהו או שסובר כזית. [המחלוקת היא לעניין מלקות (במזיד) אך לעניין קרבן (בשוגג) לדעת כולם צריך כזית]
8. דלמאי דסבירא ליה לדידיה מסרס ליה לקרא ודריש.
9. ליישוב הסתירה בין 2 המימרות של ר' אלעזר: (1) ביכורים – קריאה לא מעכבת בהן. (2) הפריש ביכורים קודם לחג ועבר עליהן החג – ירקבו (משום דלא מצי למיקרי עליהן).
10. במלקט שערות לבנות מתוך שחורות.
11. (1) הברייתא היא כר' יהודה שמחייב מלקות על לאו שאין בו מעשה. (2) מדובר במקיף לעצמו. (3) מדובר במסייע.
12. (1) אפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש. [(2) לפי אחת הגרסאות בגמרא: אפילו רק מכניס ומוציא בית יד אונקלי שלו].
13. "דאילו בספר תורה כתיב ארבעים, ואתו רבנן בצרו חדא".
14. במקרה שלא מסוגל לקבל יותר מ-41 מלקויות לא אומדים אומד אחד לשני לאוין. ["הא דאמדוהו לארבעים וחדא (אין אומדין) הא דאמדוהו לארבעים ותרתין (כן אומדין)"] – אם האומד הוא שהוא יכול לקבל עד 41 מלקויות אז זה נחשב עבור לאו אחד בלבד, ואז לאחר שלוקה (39) מתרפא וחוזר ולוקה.]
15. שליש מלפניו ושתי שליש מלאחריו. המקור: "והכהו לפניו כדי רשעתו" – רשעה אחת מלפניו ושתי רשעיות מאחריו.
16. "מי כתיב עושה כל אלה? עושה אלה כתיב! אפילו בחד מינייהו".
17. "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך. עשות משפט - זה הדין. אהבת חסד - זה גמילות חסדים. והצנע לכת - זה הוצאת המת והכנסת כלה. והלא דברים קל וחומר: ומה דברים שאין דרכן לעשותן בצנעא - אמרה תורה: והצנע לכת, דברים שדרכן לעשותן בצנעא - על אחת כמה וכמה".

18. (1) הקושי – "וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני!". (2) התירוץ – "תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב: לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'], בזכריה כתיב: עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה - הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה - בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת".

19. אמר רבי עקיבא: שאלתי את רבן גמליאל ורבי יהושע באיטליז של עימאום שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל.

20. במסכת מכות (כב ע"ב) נאמר: "כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה" – משמע שלעמוד מפני "גברא רבא" עדיף, ואילו מקידושין משמע להיפך. (ראה במהרש"א שתירץ)